

למשוח שניים], וכך נחא טפי לומר ע"מ ליישב עם דבריהם בד' מ"ט שהכהן המתמנה הוא כשלוחו של כה"ג. וד' יאיר עינינו.

תו"י והריטב"א הנזכרים לעיל שאלו מדוע לא יוכר במשיחה, ואפשר לומר שגם בכהונה גדולה כזו יתמנו במשיחה [ולא דרשו כירושלמי ותו"כ הנ"ל שא"א

אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד

כה. - הרב ניר יצחק קדוש

ששם הגמרא לומדת מפסוקים אלו איסור עבודה בישיבה (ומכפילות הפסוקים לומדת שם הגמרא שבנוסף לאיסור לעבוד בישיבה העבודה מחוללת), ומובא שם ללא חולק. וא"כ קשה מניין לרש"י ללמוד מפסוקים אלו איסור ישיבה ללא עבודה.

בדף סט; כמקור הדין לאיסור ישיבה, כותב רש"י את הפסוקים הנ"ל, ומוסיף "ולא מצינו בה ישיבה". ולענ"ד לפי"ז יתבארו דבריו, שאע"פ שאליבא דאמת הפסוקים מתייחסים לאיסור עבודה בישיבה, מאחר וביהמ"ק מוגדר כלשון הרמב"ם בריש הלכות בית הבחירה "בית שבו מקריבים קרבנות" היינו תפקידו היחידי של ביהמ"ק הוא מקום לעבודת הקרבנות, ומאחר והעבודה אסורה בעמידה, אין מקום לישיבה בביהמ"ק. [*הע' הרד"ך: לענ"ד יתכן שזו כוונת הרש"ש בסוגיתנו (דף כ"ה) כאן].

לעומת הסבר זה ברש"י שמקור האיסור נלמד מפסוקים, רש"י בסנהדרין ק"א: [ד"ה "גמירי"] מפרש שמקור איסור הישיבה בעזרה הוא: "הלכה למשה מסיני ולא מקרא", לכאורה צ"ל שגם היתר הישיבה למלכי ב"ד הוא בכלל ההלמ"מ, [*הע' הרד"ך: כמדומני שכ"כ להדיא בהגהות "עפרא דארעא" על ספר "ארעא דרבנן" בערך הנ"ל] כי אין דין דרבנן מפקיע איסור שמקורו הלמ"מ. יש לציין

"דתניא לשכת הגזית כמין בסילקי גדולה היתה פייס במזרחה וזקן יושב במערבה והכהנים מוקפין ועומדין כמין בכוליאר והממונה בא ונוטל מצנפת מראשו של אחד מהן ויודעין שממנו פייס מתחיל... אמר אביי שמע מינה לשכת הגזית חציה בקדש וחציה בחול ושמע מינה שני פתחים היו לה אחד פתוח בקדש ואחד פתוח בחול, דאי סלקא דעתך כולה בקדש זקן יושב במערבה והאמר מר אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד..".

בטעם הדין

רש"י [ד"ה 'אין'] כותב שמקור איסור ישיבה בעזרה נלמד מהפסוקים: "כי בו בחר ה' א-לקיך מכל שבטיך לעמד לשרת בשם ה' הוא ובניו כל הימים", "ושרת בשם ה' א-לקיו ככל אחיו הלויים העמדים שם לפני ה'". [דברים י"ח]. וכותב רש"י [בד"ה "אלא"] שלמלכי ב"ד מותרת הישיבה בעזרה כי מצינו שנאמר: "ויבוא המלך דוד וישב לפני ד' ויאמר מי אנכי וגו' ["שמואל ב' פ"ז פס' י"ח]

נראה לכאורה, שמקור האיסור כאן לרש"י הוא מדאורייתא. וצריך להבין מדוע רש"י מזכיר ב' פסוקים ולא סגי במקור אחד. והקושי המתבקש בדבריו, כמו שאכן מעיר הגב"א בסוגיין, הוא מהגמרא בזבחים נ"ג:

העבודה תהיה מחוללת, כטמא ובע"מ שעבדו בבמה, אך אם נאמר שאיסור עבודה נובע מהאיסור הכללי של ישיבה בעזרה, אז בבמה ישיבה לא תחלל את העבודה. ומבאר שם שרש"י הזכיר בסוגיין את הפסוק "לעמוד לשרת" לרמזו, שיסוד איסור עבודה בישיבה הוא איסור ישיבה הכללי בעזרה, ולא בא רש"י לחדש באיסור ישיבה הכללי אלא בתולדתו איסור עבודה בישיבה.

ונתקשיתי בדבריו הקדושים מכמה סיבות: ראשית, לא מובן איך מקור האיסור – ישיבה בעזרה – יהיה הלמ"מ ותולדתו איסור עבודה בישיבה יהיה איסור דאורייתא גמור. שנית לפי"ז הו"ל לרש"י להזכיר את חידושו על גדר איסור עבודה בישיבה בזבחים, בסוגיה שדנה באיסור עבודה, ולא אצלנו. שלישית מעצם דבריו שכתב "שנאמר לעמוד לשרת" משמע שבא לכתוב את מקור האיסור ולא את תולדותיו. וכמו"כ עדיין קשה רש"י בסוטה, שמעלה סברא ביחס לאיסור הישיבה, ולשיטת הגריש"א שרש האיסור לרש"י הוא הלמ"מ.

[* הע' הרד"ך: על דברי הגרי"ש אלישיב שליט"א לא ראיתי ספרו בפנים, אבל נלע"ד שכונתו היא שהלמ"מ דיברה על ישיבה בלא עבודה, הפסוקים דיברו על ישיבה עם עבודה ובעקבות ההלמ"מ אנחנו מבינים את גדרם של הפסוקים שהוא מדין "המקום" ולא מדין "העבודה", ועכשיו מתברר איפוא שהפסוקים נושאים בחובם גם את עצם הענין של ישיבה בעזרה ולכן יש מקום להביאם כסוגית ישיבה בעזרה, ואת הגמ' במס' סוטה יש לענ"ד לבאר באופן שאין כונת רש"י שהסברא הנ"ל היא מקור הדין אין זה דבר כ"כ פשוט מסברא עד שנאמר עליו למה לי קרא, אלא המקור הלמ"מ והפסוקים שבעקבות שאנחנו דורשים טעמא דקרא (ליתר דיוק, מבררים את גדרו המדויק של האיסור, שזה לענ"ד מושג שונה מ"טעמא דקרא" שבזה אין הלכה כר"ש דדריש טעמא דקרא, אלא כאן זה "בירור גדר" שכן מקובל להלכה, ונושא זה צריך בירור בפ"ע ואכ"מ) כדי לברר כיצד הדבר מותר למלכי ב"ד, וזה מחמת שאין בזה חוסר כבוד שזה גדרו ומהותו של האיסור]

הרמב"ם בספר המצוות (מ"ע כ"א) כולל את איסור ישיבה בעזרה בכלל מצוות "ומקדשי תיראו", וכרש"י בסוטה מצד כבוד המקדש. ונראה בדבריו בפשטות

שגם מלשון הגמרא שם "גמירי דאין ישיבה בעזרה", משמע כך. (הסתירה בדברי רש"י מהלמ"מ תתבאר בהמשך).

כיוון אחר מצינו ברש"י עצמו בסוטה דף מ:, שם [בד"ה 'אין'] מעלה רש"י טעם אחר לאיסור ישיבה: "דאין כבוד שמים בכך". נראה לכאורה שרש"י בסוטה דורש טעמא דקרא, [*הע' הרד"ך: יעויין הערתי הבאה] אלא שאם באמת יש צד של בזיון בישיבה במקום קדוש כזה 'למה לי קרא סברא', ואף הלמ"מ אינה נצרכת, כי בזיון המקדש אסור מצד "ומקדשי תיראו". וא"כ צ"ב ברש"י בסוטה, האם האיסור הוא מדאורייתא או מדרבנן (שאעפ"י שיש ודאי חיוב מדאורייתא במורא מקדש יש לאמר שבכלל איסור זה ישנן בנוסף הרחקות מדרבנן).

ניתן להסביר את הפסוקים שרש"י הביא ביומא כאסמכתא, אך מובן שיהיה קשה רש"י בסנהדרין שמסביר את מקור הדין כהלמ"מ.

את הדין שלמלך מב"ד מותרת הישיבה מסביר רש"י בסוטה שם: "שחלק להם המקום כבוד להראות שמלכותו שלימה", דהיינו אין בישיבתם משום חוסר כבוד למקדש ולמי ששיכן כבודו שם, אלא להיפך ביסוס וגילוי כבודו של ד'.

בספר 'הערות על מסכת יומא' מהגרי"ש אלישיב שליט"א [ד"ה "אין"], מביא את קושיית הגב"א על רש"י מהגמרא במנחות שדורשת את הפסוק על עבודה, וכן את רש"י בסנהדרין שכותב שמקור הדין מהלמ"מ, ומתרץ שבאמת איסור ישיבה לרש"י הוא מהלמ"מ. ובסוגיין הביא את הפסוקים של 'לעמוד ולשרת' ללמד עניין אחר. כי יש לדון, ביושב ועבד שעבודתו מחוללת, האם זהו **פגם בעבודה**, כעבד בשמאל וכד', או שיש כאן בעיה **מצד המקום** כתולדה של איסור כללי של ישיבה בעזרה. הנפ"מ בין ב' הפירושים תהיה, יושב בעבודה בבמה, אם נאמר שיש בישיבה פגם בעבודה אז גם בבמה

האו"ז [פסחים רכ"ז] כתב להדיא שמקור איסור הישיבה הוא מדרבנן. וכן כתב גם תוס' בזבחים בדף ט"ז: בד"ה "מיושב" בהג"ה לשיטה אחת, וסברתו דלולא כן לא היתה צריכה הגמרא שם [בהמשך בדף כ"ג] למצוא מקור לאיסור עבודה בישיבה, אם יש איסור כולל של ישיבה בעזרה. [בהמשך מתרץ שנ"ל שלגבי עבודה נאסרה אף השתחוואה שאינה בכלל ישיבה גמורה, אך אסורה שאינה בכלל "לעמוד לשרת"].

היתר הישיבה בעזרה למלכי בית דוד

למרות שבבבלי בגמרות שהובאו להלן מצינו את היתר הישיבה למלכי ב"ד כדין פשוט, בירושלמי [יומא פ"ג ה"ב] נחלקו בדבר: "לא כן תני ר' חייה לא היתה ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד וא"ר אמי בשם רשב"ל אף למלכי בית דוד לא היתה ישיבה בעזרה, תיפותר שסמך עצמו לכותל וישן לו, והא כתיב 'ויבא המלך דוד וישב לפני ה' א"ר אייבי בר נגרי יישב עצמו בתפילה".

היוצא שלר"ל האיסור לשבת בעזרה כולל גם את מלכי ב"ד. ולענ"ד יותר נוח לומר ששיטתו היא שכל גדר האיסור הוא מדאורייתא, ולכן אין סברא לחלק בין מלך להדיוט כשהמקור הוא מנביא ללא פסוק מפורש מה"ת. בדוחק ניתן להסביר את ר' חייה [והבבלי] גם לשיטה שיסוד האיסור הוא מצד מורא מקדש, שעצם העובדה שלמלך מותר לישב בעזרה ולשאר אדם לא, איננה 'קולא' מיוחדת למלך אלא יש פה הדגש של כבוד המקום כמקום מיוחס, כמקום שלמלך יש בו דינים שונים, כעין מה שכתב רש"י בסוטה: "שחלק להם המקום כבוד להראות שמלכותו שלימה".

יש לציין שתוס' בסוטה בדף מ: ד"ה "והאמר", מביא בשם המדרש שמואל שהיתר הישיבה בעזרה אינו למלך אלא לכהן גדול (המדרש לומד זאת מהפסוק בש"א א, ט: "וְעָלִי הַפֶּהּ, יֹשֵׁב עַל-הַפֶּסֶא, עַל מְזוֹזוֹת, הֵיכַל ד'"), תוס' לומד מהסוגיה בסוטה (וביומא סט:): שמתייחסת

שיסוד האיסור הוא מדאורייתא, ממה שהזכיר זאת בסה"מ צ' בסמיכות לאיסור רקיקה במקדש וכניסה במנעלו במקלו ובאפונדתו, ללא שום חילוק ביניהם. וכן בהל' בית הבחירה בפ"ז ה"ו כחלק מהל' מורא מקדש כותב הר"מ: "ואסור לכל אדם לישב בעזרה אלא למלכי ב"ד".

המל"מ מסתפק בדעת הר"מ האם מקור האיסור מדאורייתא, אך המנ"ח [רנ"ד] מבין בר"מ (ובחינוך) שמקור האיסור מה"ת מצד מורא מקדש, אלא שמסרן הכתוב לחכמים [כמו לגבי חוה"מ]. ומבאר שהם חילקו לפי קדושת המקום ולכן בהר הבית מותרת הישיבה, למרות שעניינים אחרים כרקיקה וכדו' אסורים בו מדאורייתא מצד מורא מקדש^ט

המאירי בסוגיין לומד את מקור איסור הישיבה בעזרה מהמשך אותו פסוק, שהירושלמי (ביומא פ"ג ה"ב שיובא להלן) והראשונים למדו ממנו את היתר הישיבה למלך "וַיֵּבֹא הַמֶּלֶךְ דָּוִד וַיֵּשֶׁב לִפְנֵי ד' וַיֹּאמֶר מִי אֲנִי כִי אֶדְבַּר ד' וְיָמִי בֵּיתִי כִי הֵבֵאתִי עֵד-הָלֵם." [שמואל ב' פ"ז פס' י"ח]: 'כלומר שאין אחר רשאי. הנוה ביותר לומר במאירי שכל מקור האיסור הוא מדברי קבלה, ויש בו ב' דינים שונים: איסור הישיבה הכללי, והיתר הישיבה למלך. אך ניתן להבין את המאירי בדרך קצת שונה, שכל יסוד איסור הישיבה בעזרה הוא דין בדיני המלך, ולא בכלל המצוות התלויות במקדש כמורא מקדש וכד', שכמו שאין משתמשים בשרביטו של המלך ונושאים אלמנתו כך יש עוד דין שנועד להדגיש את הפער בין המלך לעם שבבית ד' מותר לשבת רק לו.

^ט יש לציין שלמאירי בברכות בדף ס"א. מצוות מורא בהר הבית מדרבנן ולפי"ז אינו ממין העניין. [הע' העורך ע' הע' האביעזרי אות ז' על המנ"ח]

כך גדר העבודה גם האיסור הכללי לא שייך, ובפשטות זה היתר מיוחד באכילה, שאינה נעשית אלא בישיבה.

מיקום איסור הישיבה (האם שייך בלשכות)

תוד"ה "אין" בסוגיין שולל את האפשרות לחלק ולומר שאיסור הישיבה הוא רק בעזרה עצמה ולא בלשכות הבנויות בחול ופתוחות לקודש, שהרי בסוגיין לגבי לשכת הגזית מסיקה הגמרא שאם הייתה פתוחה רק לקודש הייתה אסורה בה הישיבה.

אמנם לגבי טומאה, הגמרא בזבחים נ"ו. מחלקת בין הלשכות שפתוחות לקודש לבין העזרה עצמה.

תוס' בדף ח: בד"ה "דאי", חילק בין לשכות הפתוחות לקודש שמותר לישב שם, לעזרה עצמה שאסור, ומסביר בכך את היתר השינה של הכה"ג בלשכת הפרהדרין. וצ"ע בסתירה בין התוס'. את הקושי לשיטה זאת מסוגיין תירץ התור"ד [בסוגיין בד"ה "זקן"] שלגבי פייס החמירו לאסור ישיבה גם בלשכות, מאחר ויש שם ריבוי כהנים 'אוושא מילתא' ונחשבת לשכת הגזית כעזרה, או שהחמירו בה מצד סמיכותה למזבח. את דברי התור"ד נראה לבאר בב' אופנים: או שהאיסור בעזרה הוא דאורייתא, ובלשכת הגזית החמירו מדרבנן כי 'אוושא מילתא'. או שכיוון שכל יסוד האיסור הוא משום כבוד המקדש חכמים העריכו היכן שייך האיסור והיכן לא. [וכעין 'מסרן הכתוב לחכמים' במנ"ח הנ"ל].

לכ"ג ובכ"ז מבינה שאיסור הישיבה קיים כלפיו, שהבבלי חולק על המדרש הנ"ל ויש איסור ישיבה בעזרה לכה"ג. (ניתן, לענ"ד, להסביר את הפסוק אליבא דהבבלי שלעלי היה מותר לישב, שמאחר ובאותה תקופה לא היה מלך גמור לעלי היה מעמד כלשהו של שליט ומכאן היתר הישיבה שלו, וצ"ע).

בגדרי איסור הישיבה

תוד"ה "אין" בסוגיין מקשה, שמהגמרא בזבחים ט"ז. משמע שאכילת קדשים נעשית בישיבה, והרי אין ישיבה בעזרה. (תירוץ הראשון שמדובר בקדשים קלים שנאכלים מחוץ לעזרה), בתירוץ השני כותב תוס' בשם ר"י בר אברהם, שאיסור ישיבה הוא דווקא כלפי דברים שאינם צורך עבודה, אך בדברים שהם צורך עבודה (וכמובן שאינם בכלל עבודה ממש שאסורה בישיבה ממקור אחר) כאכילת קדשים, שעליה נאמר שכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים, אינם בכלל האיסור. יותר נוח לומר בדבריו שהבין שמקור האיסור הוא מצד כבוד המקדש ולכן מתייחס דווקא לפעולות חולין שנעשות בישיבה, אך בפעולה שיש בה צורך אין ביזיון בישיבה בה.

תוס' מעלה תירוץ נוסף שלגבי אכילה יש היתר מיוחד בישיבה **שכך היא גדר העבודה באכילה** כדרך שמלכים אוכלים, ממש"כ [במדבר י"ח, ח] "לך נתתם למשחה (לגדולה)" ובוודאי אין זה דרך גדולה לאכול בעמידה. לתירוץ זה לא הותר כל צורך עבודה בישיבה, אלא דווקא אכילה שזה אופן עשייתה. נ"ל שלפי הבנה זאת יש קשר בין האיסור הכללי לשבת בעזרה לאיסור עבודה בישיבה, שבמקום שאיסור העבודה בישיבה לא שייך כי

¹ הע' העורך: ירבעם ג"כ היה מלך שמונה ע"י אחיה השילוני אך כיוון שלא היה ממלכי ב"ד לא יכל לשבת בעזרה. אמנם ניתן לדחוק דווקא כשיש מלך ממלי ב"ד אין מלך אחר יושב.